

1 Sammanfattning

Statens fastighetsverk förvaltar fastigheter som ägs av Svenska staten. Ett stort antal av dessa är statliga byggnadsminnen. För att garantera ett väl genomtänkt, långsiktigt förvaltningsarbete med bevarande av de höga kultur- och naturvärdena upprättar fastighetsverket vårdprogram.

Ett vårdprogram är ett förvaltningsprogram för kulturhistoriskt värdefulla byggnader vilket syftar till att vara till hjälp för förvaltningspersonalen att agera i enlighet med objektets definierade behov och förutsättningar, såväl vid stora förändringar som i det kontinuerliga drift- och underhållsarbetet. Vårdprogrammet innehåller baskunskap om anläggningen tex historik, dokumentation och skyddsbestämmelser. Vårdprogrammet definierar vidare SFV:s mål med förvaltningsarbetet i anläggningen. Föreliggande vårdprogram omfattar Riddarholmskyrkan interiört såväl som exteriört. På grund av begränsade ekonomiska resurser har programmet inte kommit att behandla kyrkans tekniska förutsättningar mer än översiktligt och en detaljerad genomgång av 1900-talets åtgärder har uteslutits.

1.1 Kyrkans användning och mål för förvaltningen

I Riddarholmskyrkan förekommer idag ceremonier och vissa gudstjänster. Under sommarhalvåret visas byggnaden som museum. Kyrkan ägs av staten men disponeras av Kungen genom Riksmarskalksämberet, vilka även ansvarar för kyrkans inventarier. För museivisningsverksamheten svarar Kungl.Husgerådskammaren.

Riddarholmskyrkan är en av stockholms äldsta bevarade byggnader och ett av stadens äldsta bevarade kyrkorum. Med sin koppling till franciskanerorden utgör den en länk till Stockholms absolut tidigaste historia. Den är vidare en av få klosterkyrkor i Sverige som fortfarande är i bruk.

Kyrkan har ett starkt symbolvärde och en viktig koppling till den svenska statsmakten och rikets historia genom att den fungerat som kunglig begravningskyrka. Gjutjärns spiran från 1800-talet är en karaktäristisk del av stockholms siluett. Sedan 1821 används kyrkan för ceremonier och som nationell minnehall och utgör ett viktigt officiellt rum, inte minst för samlingar i samband med sorgliga händelser.

Ovan: Magnus Ladulås och Karl Knutssons sarkofager i Koret. Nedan: Härlemans kupol över Karolinska gravkoret. Foto Alexandru Babos

Det är SFV:s mål att Riddarholmskyrkan skall bevaras på en i det närmaste museal nivå, som det monument byggnaden utgör.

Kungl.Husgerådskammarens visningsverksamhet skall uppmuntras och SFV skall bidra genom egna insatser för levandegörandet av den historiskt intressanta byggnaden. Bl.a. genom uppdaterad information på verkets hemsida, broschyrer och med information till guider m.m.

Nya installationer och bekvämligheter skall stå i paritet till kyrkans kulturhistoriska värden. Tekniska system och befintliga installationer skall underhållas och utvecklas så att den bästa förvaltningen kan ske. Det är en viktig målsättning att så långt det är möjligt göra kyrkan tillgänglig för alla besökare oavsett eventuella funktionsnedsättningar.

SFV har som mål att skydda kyrkan från slitage och kontinuerligt underhålla den med material

och metoder anpassade efter dess särart. För vård och underhållsinsatser såväl som skötsel skall miljöanpassade material och produkter användas, energianvändningen skall minimeras och mängden restprodukter skall minskas i det fall kyrkans kulturhistoriska värde så medger.

Skydd i form av inbrottslarm och brandlarm skall hålla relevant standard utifrån risk och kulturhistoriskt värde.

1.2 Historik

Riddarholmskyrkan uppfördes som klosterkyrka i franciskanerklostret på Gråmunkeholmen under 1200-talets senare del. Kung Magnus Ladulås var klostrets främste donator. Som sådan valde han sin grav framme i koret och begravdes där 1292, redan innan kyrkan stod färdigbyggd.

I samband med reformationen övergick klosterkyrkan till att bli församlingskyrka. Under 1600-talet premierade kronan högt uppsatta adelsmän genom att donera dem tomter på holmen. Gråmunkeholmen blev därmed Riddarholmen. I samband med 30-åriga kriget lät Gustav II Adolf uppföra ett gravkor åt sig i kyrkans kor. Detta kom att följas av en lång rad gravkor för stupade fältherrar och så småningom efterföljande regenter.

1807 upphörde församlingsfunktionen och kyrkan övergick till att bli en nationell minneshall och officiell kunglig gravkyrka.

Som monument över svensk kungamakt och lång historia har Riddarholmskyrkan länge varit i centrum för ledande arkitekters omsorger vilka under 1600- och 1700-talet huvudsakligen siktade in sig på storslagna ombyggnads-/nybyggnadsplaner. Så ville tex Jean de la Vallee riva kyrkan och bygga något mycket mer passande för stormakten Sverige. Under 1800-talet börjar omsorgen istället att rikta in sig på vården av den befintliga kyrkan med en omfattande restaurering 1811-17 av Fredrik Blom och efterföljande 1844 av Axel Nyström och åren 1914-22 av Gustaf Lindgren och Martin Olsson. Alla med olika ingångspunkter och

Foto Alexandru Babos

synsätt på hur ett historiskt monument skulle behandlas. Restaureringarna har också kommit att bli omdebatterade.

Under 1960-talet påbörjades en stor yttre renovering av tornspiran, fasader och tak vilken kom att pågå under många år. Under andra halvan av 1900-talet har vården varit koncentrerad på konservering och vidmakthållande snarare än stora förändringsåtgärder. Invändigt har endast mindre, för skötslen och visningsverksamheten, nödvändiga åtgärder genomförts.